

PEDAGOG 2018

№ 3

2015-yildan
chiqa boshlagan

MINBARI

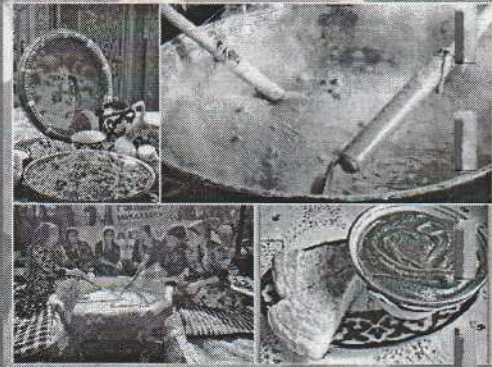
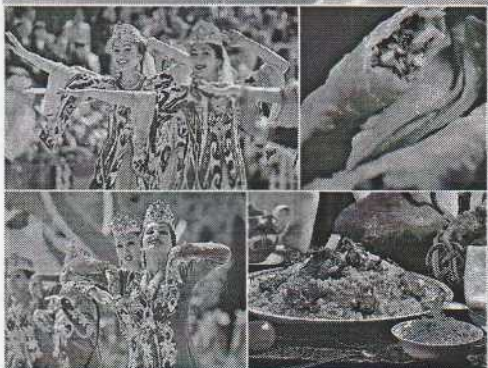
THE TRIBUNE OF A TEACHER
ТРИБУНА ПЕДАГОГА

ILMIY-PEDAGOGIK, METODIK, MA'NAViy-MA'RIFIY JURNAL

O'quvchilarni mustaqil ijodiy fikrlashga o'rgatish.....2

"Iste'dod buloqlarining ko'zini ochaylik".....7

*Progressionalligi pedagoglar v realizatsii preshestvennosti
obuzheniya v doshkolnomi obrazovatelnomi uzhrezhdeniimi nachalnoy
shkole.....24*

*Nekotorye napravleniya deyatelnosti po rabote s rezervami
kadrov.....25*

PEDAGOG

MINBARI

THE TRIBUNE OF A TEACHER
ТРИБУНА ПЕДАГОГА

USHBU SONDA:

BOSH MUHARRIR:
Abduhamid MUXTOROV

Mas'ul kotib:
Olim USMONOV

Musahhih:
Muxlisa DO'STMUHAMEDOVA
Sahifalovchi:
Dilshod AKRAMOV

TAHRIR HAY'ATI:

Abdurahim NOSIROV
Muzaffar HOSHIMOV
Maqsudjon YO'LDOSHEV
Murodilla XOLMUHAMEDOV
Shavkat SHARIPOV
Malohat A'ZAMOVA
Inomjon MAJIDOV
Uzoqboy BEGIMQULOV

MUASSIS:

"Maktub print"
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Jurnal O'zbekiston Respublikasi
Matbuot va axborot agentligida 0855
raqam bilan 30.07.2015-yilda
ro'yxatga olingan.

Tahririyat manzili:

100129, Toshkent shahri, Navoiy ko'chasi, 30-uy.
Telefon: (0 371) 244-75-88,
e-mail: pedagog_minbari@mail.uz,
4403716@mail.ru

Bosmaxonaga 21.05.2018-yilda topshirildi.

Ofset usulida chop etildi.

Qog'oz bichimi 60x84¹/₂.

Shartli bosma tabog'i 2.

«Times» garniturası. 11.12 kegl.

«ECO TEXTILE PRODUCT» MCHJ

bosmaxonasida chop etildi.

Manzil: Toshkent sh. Uchtepa t. TAKD 11/10 uy.

Buyurtma № _____ Adadi 2500 nusxa.

Bahosi shartnoma asosida.

Muallim minbari

Hilola SUYUNOVA

O'quvchilarni mustaqil ijodiy fikrlashga o'rgatish.....2

Tavsiya

M.MAHMUDOV

Oilada "tarbiyasi og'ir" o'smirlarni tarbiyalash 4

Uchrashuv

Farida AFRUZ

"Iste'dod buloqlarining ko'zini ochaylik" 7

Dars ishlanma

Nargiza TOJIYEVA

Qadimgi yunoniston madaniyati 10

S.MADAMINOV

3 Ni ko'paytirish va 3 ga bo'lish 12

В библиотеку

By Yiruma. River flows in you 15

Мысли вслух

Феруза РАХМАНОВА

Вечно юный Навруз.....19

Методика. Опыт

Елена БАРХАНСКАЯ

Литосфера и рельеф Земли 21

Используйте эти материалы

Орзигул ХУЖАМКУЛОВА

Профессионализм педагогов в реализации преемственности обучения в дошкольном образовательном учреждении и начальной школе.....24

Зинаида Ким

Некоторые направления деятельности по работе с резервом кадров 25

Xorijiy tajriba

Vazira IBROHIMOVA

Matematik mahoratda kim yetakchi? 28

Salomatlik sirlari

Rahima CHO'LPONOVA

Mikronutriyentlarning inson organizmiga ta'siri 31

OILADA “TARBIYASI OG‘IR” O‘SMIRLARNI TARBIYALASH

Ota-onalar tomonidan ishlatiladigan har qanday tarbiya vositalari o‘smirda ijobiy xususiyat va yuqori g‘oyaviy ko‘zlangan maqsadni shakllantirishdan iborat bo‘lishi lozim. O‘z davrining yetuk ma‘rifatparvari Abdulla Avloniy XX asr boshlarida axloq, ta‘lim-tarbiya masalalariga bag‘ishlangan “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida ijtimoiy va axloqiy, ta‘limiy qarashlarini bayon etgan holda tarbiyani to‘rt turkumga: “Tarbiyaning zamoni”, “Badan tarbiyasi”, “Fikr tarbiyasi” va “Axloqiy tarbiya”ga bo‘ladi. Insonni tarbiyalashda bu to‘rt masala g‘oyat muhim ahamiyat kasb etadi. A.S.Makarenkoning ta‘kidlashicha, aniq tarbiyaviy, siyosiy maqsadni qo‘ymay turib, insonni tarbiyalab bo‘lmaydi. Maqsadga yo‘naltirilgan tamoyillar o‘smirlarni rostgo‘y va vijdonli bo‘lishga, ularning ijobiy xulq-atvorini shakllantirish, yomon xislatlarini yo‘qotishga qaratilmog‘i lozim. Shu o‘rinda tarbiya uslublari tizimini o‘rganish, ya‘ni zaruriy xulq-atvorni shakllantirish maqsadida, shaxsga tarbiyaviy-tashkiliy ta‘sir ko‘rsatish yo‘llari va uslublari majmuyi orqali singdirish yaxshi samara beradi. Tarbiya uslubining to‘g‘ri tanlanganligi ular tarbiyasiga ijobiy turtki bo‘ladi. Oilada o‘smirlarni tarbiyalashda ishontirish, ijobiy natija, rag‘batlantirish va jazolash kabi uslublar asosiylaridan hisoblanadi.

Bolalarni tarbiyalashda ishonch yoki ishontirish uslubi yetakchi o‘rin tutadi. Bu uslubni qo‘llashda ota-onalardan samimiylilik va rostgo‘ylik talab qilinadi. Ishontirish uslubining asosiy shakllaridan biri suhbat bo‘lib, bunga puxta tayyorgarlik talab etiladi. Suhbat asosan, o‘smirning nojo‘ya xatti-harakatini tahlil qilgan holda ko‘riladi. Ishontirish bi-

lan birgalikda ota-onalar boshqa, ya‘ni buyruq berish, pand-nasihat qilish, ehtiyotkorlik shakllarini ham qo‘llashlari lozim. Nasihat qi-

lish jonga tegadigan va har qanday holatda inijlik qilishga majburlashga aylanmasligi kerak. Ishontirishda do‘stona maslahat berish usulidan foydalangan ma‘qul. Qayta tarbiyalashda mashq bajarish usuli ham bo‘lib, bunda ijobiy-axloqiy tajriba to‘plash maqsadida o‘smirning o‘zi jamiyat uchun foyda keltiradigan faoliyatda ishtirok etadi. Bu ongli-axloqiy, xulq-atvor malakasini shakllantirish imkonini beradi. Mashq bajarish uslubi tizimlilikni talab etadi, uning doimiy qo‘llanilishi esa ijobiy natijalarga erishish imkonini beradi. Tizimlilikka ko‘nikma hosil qilish haqida gap ketganda, A.Makarenkoning quyidagi fikrlarini keltirish joiz: “Agar biron bir narsa bir kun qilinsa, bu juda qiyin kechadi, agar bu ish bir oy bajarilsa, osonroq kechishi mumkin, agar da bir yil bajarilsa, juda ham oson kechadi”.

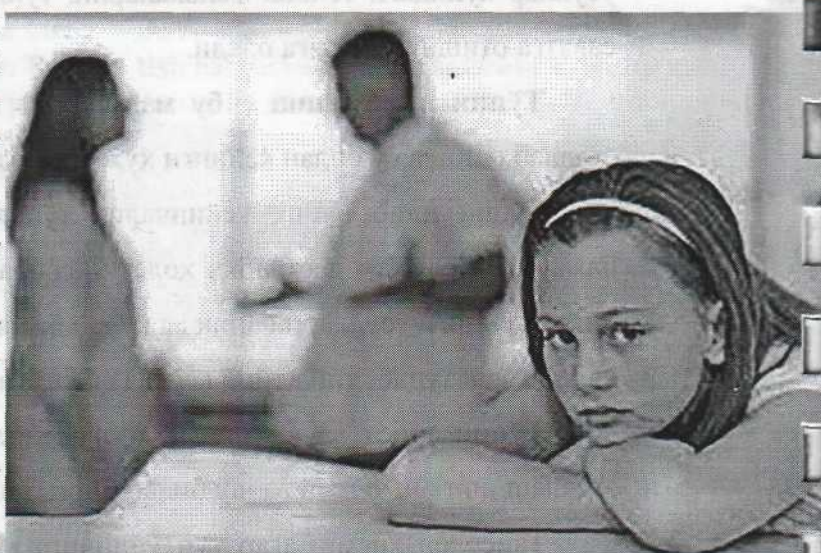
Ma‘naviy-axloqiy odatlarning hosil bo‘lishi xulq-atvor va xatti-harakatlarning ijobiy

siljishini ta'minlaydi. Oilada o'quv mehnati ko'nikma va malakasi shakllanishi jarayoni yanada yaxshiroq natija berishi uchun ota-onalar quyidagilarga ahamiyat qaratishi lozim:

- bilim olishda qiziqтира oladigan dalillarni ishlata olish, guruhdagi namunali o'quvchilar darajasini ko'tarib, namuna qilib ko'rsatish;
- o'smirni yomon o'zlashtirishi uchun jazolamasdan, qiynalayotgan fanlariga ko'maklashish;
- o'smirlarga bo'sh vaqtini to'g'ri tashkil etishga yordamlashish va unga jamiyat oldidagi mas'uliyatni bajarish ko'nikmalarini singdirish;
- jamoaga bo'ysunish va jamoaviy ishlarda faol qatnashishga ko'maklashish.

Axloqiy ko'nikmalarni shakllantirishda o'smirlarga tizimli talablar ko'rsatish zarur, shakllanadigan malakaning maqsadini tushuntirish lozim. O'smir axloqiy ko'nikmaning hayotiy mazmunini bilmay turib, uni qabul qila olmaydi. Buning uchun tarbiyachi malakani mustahkamlash uchun uning shakllanish bosqichlarini inobatga olishi lozim.

Axloqiy malakani shakllantirishda shaxsiy namuna asosiy o'rin egallaydi. O'z farzandining tarbiyasi bilan shug'ullanadigan ota-ona, avvalambor, o'zlari namuna tariqasida bolalar va oilaning boshqa a'zolari bilan yaxshi, samimiy munosabatda bo'lishi kerak, aks holda, oilada tarbiyasi "og'ir" o'smirlarni tarbiyalashda yaxshi natijalarga erishish dargumon.

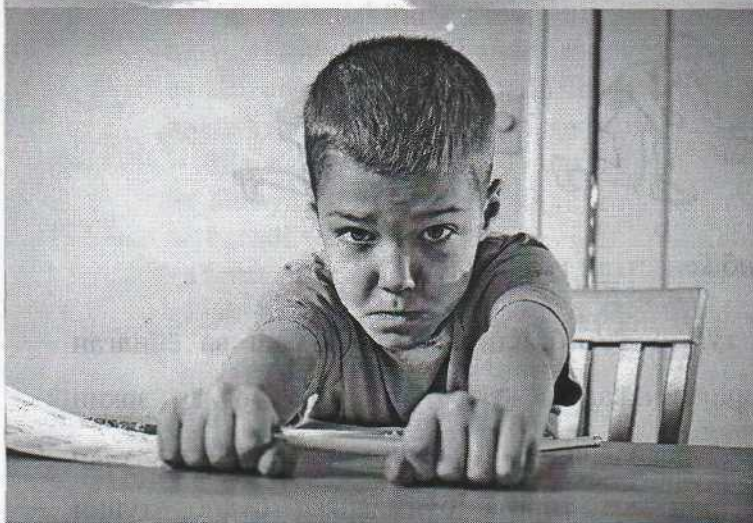

Ijobiy namuna o'smirlarga, nafaqat namunali xatti-harakat ko'rinishi bo'lib, balki chiroyli xulq atvorni chuqurroq anglashiga yordam berib, ma'naviy tushunchani shakllanishiga imkon beradi. O'smir uchun shaxsiy namuna uning ota-onasidir. Shu ma'noda A.Makarenko quyidagi fikrni aytadi: "Gapirganda kichgina o'zgarishni bola ko'radi va his qiladi, fikrimizdagi barcha burilishlar unga ko'rinmas yo'llar orqali borib yetadi, siz esa buni payqamaysiz. Agar siz uyda salbiy holatlarni sodir qilsangiz, bu holda tarbiya haqida o'ylamasangiz ham bo'ladi; siz allaqachon farzandigizni tarbiyalab bo'lgansiz va siz uchun tarbiyaga oid maslahatlar va usullarning hojati yo'q".

Bolalarni tarbiyalash tizimida ota-onalar oldida turgan asosiy vazifa - bu o'smirlarga, murosasiz munosabatlarga, axloqsiz xulq-atvoriga befarqlik hissini uyg'otish hisoblanadi. Ota-onalar o'rtasidagi shafqatsiz, sovuq munosabatlar, ishonchsizlik, ziqnalik, qo'pollik o'smirni ulardan uzoqlashtiradi.

Har bir ota-ona o'z farzandini to'g'ri tarbiyalashni xohlaydi. Ammo hamma ham o'zining xulq-atvoriga tanqidiy qarash qobiliyatiga ega emas.

Tarbiyaga loqaydlikning oldini olishning asosiy sharti, tarbiyaning to'g'ri olib borilishi hamda ota-onalar va boshqa oila a'zolarining xulq-atvoridagi salbiy holatlarining bo'lmas-

ligi hisoblanadi. Bunday usullardan yana biri rag'batlantirish va jazolash choralaridir. Bolalarni tarbiyalash jarayonida, ba'zida jazolash usulini qo'llashga to'g'ri keladi, donishmandlar o'g'itlari bo'yicha, tartib-intizom buzuvchilarga qarshi kurashda **"targ'ibot va tashviqot olib borish bilan qoniqmay... kurashni majburlash orqali olib borish kerak"**. O'smir har doim jazolanishi sababini bilishi lozim, aks holda, unga beriladigan jazo hech qanday naf bermaydi. O'smirlarga beriladigan jismoniy jazo uning tarbiyasiga katta zarar yetkazadi, bu o'smir bilan kattalar o'rtasidagi nizoga sabab bo'lishi mumkin. Rag'batlantirish va jazolash o'rtasida ziddiyat bo'lmasligi kerak. Bularni qo'llashda huquqiy normalarni inobatga olish hamda fuqarolar huquqi hamda bolalar majburiyatlari haqidagi tushunchalarni to'g'ri qabul qilish lozim. Jazolashning maqsadi uning o'z vaqtida qo'llanilishi, zarurligi hamda ehtiyotkorligi, shaxs va uning xatti-harakatining me'yorida bo'lishidan iborat. Bolaning rag'batlantirish va jazolashdagi hissiy holati haqidagi tushunchani to'g'ri qabul qilish juda zarur, chunki ko'rsatib o'tilgan usullarning tarbiyaviy maqsadga yo'naltirilganligi asosida ushbu masalalarning mosligi yuqoriligiga erishish yotadi.

Rag'batlantirish va jazolash - bu munosabatlarni tarbiyaga solish vositalari majmuyi bo'lib, pedagogik holatni tashkil etadi. Rag'batlantirish jazolashning turlari va shakllari guruhlanishining asosiy belgilari bo'lib, bolalar faoliyatini rag'batlantirish va to'siqlar uslubi, ularning munosabatlariga o'zgartirish kiritish usullari kiradi.

Oila a'zolari o'rtasidagi hurmat, xotirjamlik hissiyoti bola tarbiyasi to'g'riligidan dalolat beradi. Oila xotirjamligi asosida ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi samimiylilik, bir-biriga ishonch munosabatlari yotadi.

Oilada farzandning barkamol ulg'ayishi uchun tarbiyaga yuqori darajada mas'ul bo'lishi, ularning xatti-harakatlariga maqsadli yondashuvi hamda individual ravishda ta'sir ko'rsatishning to'g'ri tanlanishi talab etiladi.

Ba'zi oilalarda tarbiyalangan bolalarni kuza-tish natijasi shuni ko'rsatadiki, ularning qahri qattiqligi va atrofdegilar bilan chiqishmasligi

o'smirlarning hissiyotga tashnaligidan dalolat beradi, oilada paydo bo'lgan hamda bola dunyosi hissiyotining shakllanishiga o'z ta'sirini ko'rsatadi.

Dunyoga kelishdan maqsad yashashdir, yashashdan maqsad esa jamiyatimiz uchun foydali mehnat, xizmat qilishdan iborat.

Xalqimiz azaldan o'z ma'naviy qadriyat-lari va diniy e'tiqodini qadrlab kelgan, shuning uchun u eng mushkul damlarda ham o'zligini yo'qotmagan.

Hayotda, shu narsa ma'lumki, tarbiya ko'r-magan odamga ta'lim berish ham mushkul vazifadir. Zotan tarbiya mujassam bo'lgan insondagina hayot yo'llaridan qoqilmay olg'a borish, orzu-maqsadlariga yetishish, el-u yurt xizmatida bo'lish ufqlari keng bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, kamol topayot-gan avlodga o'zbek xalqining milliy qadriyat-lari, boy milliy merosimiz, o'zbekona inso-niylik fazilatlarimizni singdirish o'qituvchi, pedagoglar oldidagi eng muhim vazifalardan sanaladi.

M. MAHMUDOV,
 BuxDU «Fakultetlararo jismoniy tarbiya va sport» kafedrasi o'qituvchisi

